

ΤΟ ΕΝΕΤΙΚΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ

Το παλάτι του αρχιστράτηγου στο κέντρο του Ηρακλείου

Επί Ενετοκρατίας στο κέντρο του Ηρακλείου υπήρχε το εντυπωσιακό οικοδόμημα που διακρίνεται στο δεξιό μέρος της φωτογραφίας. Επρόκειτο για το **παλάτι του Αρχιστράτηγου των Ενετών**, το οποίο βρισκόταν στη θέση του σημερινού Πάρκου Θεοτοκόπουλου. Το περίφημο Palazzo dell Capitan Generale ήταν ένα επιβλητικό, τριώροφο κτίριο μεγάλων διαστάσεων, το οποίο αν είχε διασωθεί θα έδινε άλλη όψη στο κέντρο της πόλης... Το παλάτι του Αρχιστράτηγου των Ενετών αποτέλεσε την κατοικία του Κιοπρουλή Πασά μετά την άλωση του Χάνδακα. Το 1856 καταστράφηκε από το σεισμό και κτίστηκε ξανά. Ήταν μικρότερο σε διαστάσεις και έμεινε γνωστό ως η "Πόρτα του Πασά" (Πασά Καπισί). Χρησιμοποιήθηκε ως Διοικητήριο και ως κατοικία αρκετών πασάδων. Στη συνέχεια, στο κτίριο αυτό στεγάστηκε η παλιά Νομαρχία, η πρώτη Βικελαία Βιβλιοθήκη και το Γυμνάσιο Αρρένων Ηρακλείου. Το 1952 γκρεμίστηκε και **στη θέση του διαμορφώθηκε το πάρκο Θεοτοκόπουλου**.

Η κεντρική πλατεία της βενετσιάνικης Κάντιας ήταν η **Piazza delle Biade** δηλαδή η **Πλατεία των Δημητριακών** όπου και τότε όπως και σήμερα στην καρδιά της πόλης δέσποζε η **Κρήνη Μοροζίνι**. Τα μεγάλα οικοδομήματα του κέντρου της Κάντιας γύρω από το επιβλητικό σιντριβάνι με το άγαλμα του Ποσειδώνα που η μανία του εγκέλαδου πιθανότατα εξαφάνισε, ήταν οι **σιταποθήκες το Fondaco**, ίχνη του οποίου εντοπίζουμε και σήμερα στην οδό Χάνδακος, η **Λέσχη των Αξιωματικών**, δηλαδή η **Λότζια** όπου και το δημοτικό μέγαρο σήμερα και το **palazzo του Βενετσιάνου Αρχιστράτηγου** που βρισκόταν στον χώρο του Πάρκου Θεοτοκόπουλου.

Η ΠΥΛΗ VOLTONE

Στο μέσον της νότιας πλευράς της παλαιάς οχύρωσης, που προχωρούσε κατά μήκος των σημερινών οδών Δαιδάλου και Χάνδακος, στο νότιο άκρο της κεντρικής οδού (Ruga Maistra) που διέσχιζε την πόλη καταλήγοντας στη πύλη του Μόλου, βρισκόταν η κύρια πύλη, η Πύλη του Κάστρου ή του Φόρου, όπως λεγόταν στους βυζαντινούς χρόνους. Στην πρώιμη Βενετοκρατία αποκαλούνταν Porta Maestra (κύρια πύλη) και πλαισιωνόταν από δυο τετράπλευρους πύργους. Η αρχική της θέση εκτιμάται ότι βρισκόταν στη

γωνία των σημερινών οδών Δαιδάλου και 25ης Αυγούστου. Κατά την ενίσχυση της οχύρωσης στη διάρκεια του 15ου αι., η πύλη μετατοπίστηκε ελαφρά προς τα νότια και πλαισιώθηκε από δύο πύργους σε προβολή. Καθώς η νότια οχύρωση αυξήθηκε σε πάχος με την προσθήκη του κεκλιμένου προπετάσματος, η πύλη έλαβε τη μορφή θολωτής στοάς και μετονομάστηκε σε Portone. Μια ξύλινη γέφυρα, στηριγμένη σε φουρούσια, που αποκαλύφθηκαν σε ανασκαφή του 1992, βοηθούσε το πέρασμα στην απέναντι όχθη της τάφρου. Γύρω στα μέσα του 16ου αι. πάνω από την πύλη κατασκευάστηκε ένα τετραώροφο οικοδόμημα, που στέγαζε αποθήκες και μια φυλακή (fondaco vecchio). Η πύλη, με τη νέα εντυπωσιακή της μορφή, πήρε το όνομα Voltone. Το υπέργειο τμήμα της κατέρρευσε από το σεισμό του 1856. Το κεκλιμένο προπέτασμα ανάμεσα στους πύργους, που διατηρήθηκε σχεδόν άθικτο κάτω από τη στάθμη του δρόμου, αποκαλύφθηκε κατά τις ανασκαφικές έρευνες του 1992 και του 2009 σε μικρή απόσταση από την είσοδο της Βικελαίας Βιβλιοθήκης και παραμένει σε κατάχωση. Ο ανατολικός πύργος, πάνω στον οποίο είχε οικοδομηθεί ξενοδοχείο με το όνομα «London», κατεδαφίστηκε στο διάστημα 1921-1929 για την ανέγερση του δημοτικού μεγάρου «Αχτάρικα», που στέγαζε τον Επιστημονικό Όμιλο και τη Βικελαία Βιβλιοθήκη. Πρόσφατα, κατά τη διάρκεια εργασιών στατικής ενίσχυσης των θεμελίων του κτιρίου, αποκαλύφθηκε η εσωτερική επιφάνεια της νότιας κεκλιμένης τοιχοποιίας του πύργου και παραμένει ορατή στο υπόγειο του κτιρίου. Από τα οικόσημα των αξιωματούχων που ήταν υπεύθυνοι για την κατασκευή του πύργου μόνο δυο διασώθηκαν και εκτίθενται στο Ιστορικό Μουσείο Κρήτης, του αρχιστρατήγου Fantino Zorzi και του συμβούλου Giovanni Moro. Ο δυτικός πύργος κατεδαφίστηκε το 1960 προκειμένου να οικοδομηθεί όλο το τετράγωνο

ΤΟ ΔΟΥΚΙΚΟ ΑΝΑΚΤΟΡΟ

Τα σπουδαία αυτά οικοδομήματα κύκλων κατά κάποιο τρόπο το πιο επιβλητικό, το πιο σημαντικό από όλα, το περίφημο Δουκικό Ανάκτορο, το Palazzo Ducale που διακρίνεται στο κέντρο της φωτογραφίας και που αποτελούσε την έδρα και την κατοικία του ανώτατου άρχοντα του Βασιλείου της Κάντιας, του Μεγάλου Δούκα.

Το παλάτι αυτό βρισκόταν στον χώρο που σήμερα ονομάζουμε οικοδομικό τετράγωνο 33, το οποίο με την έντονα άναρχη, μεταμοντέρνα αισθητική του και την αμιγώς τουριστική φυσιογνωμία του, δεν θυμίζει σε τίποτα την αλλοτινή αίγλη της Ενετοκρατίας. Κι όμως, ανάμεσα στα καταστήματα του τετραγώνου, το παρελθόν αποκαλύπτεται καθώς ερείπιά του βρίσκονται ενσωματωμένα σε σύγχρονα κτίρια, ορατά σε όλους και εύκολα προσβάσιμα.

Μια σχετικά σαφή εικόνα για το πώς έμοιαζε το Δουκικό Ανάκτορο μελετητές και αρχαιολόγοι άντλησαν από χάρτες και σχέδια του Κριστόφορο Μπουοντελμόντι αλλά και των ζωγράφων Γεωργίου και Μανέα Κλόντζα, όπως επίσης και από γραπτές αναφορές των Οθωμανών. Έτσι, εικάζουμε πως το Δουκικό Ανάκτορο ήταν διώροφο, γοθικού ρυθμού, με ισόγειες στοές, θόλους, πυργίσκους και οδοντωτές απολήξεις. Οι περιγραφές που έχουν σωθεί παραπέμπουν σε αντίστοιχα ανάκτορα που σώζονται άρτια και σήμερα σε ευρωπαϊκές πόλεις, κυρίως ιταλικές, που κατά το παρελθόν είχαν αποτελέσει κτήσεις της Γαληνοτάκης Βενετσιάνικης Δημοκρατίας όπως για παράδειγμα το Palazzo Comunale στην Πιασέντσα της Ιταλίας. Ο χρόνος, οι φυσικές καταστροφές και οι επικρατούσες αντιλήψεις παλαιότερων δεκαετιών στάθηκαν αμείλικτοι εχθροί για το βενετσιάνικο παρελθόν αυτής εδώ της πόλης. Οι δύο καταστροφικοί σεισμοί του 19ου αιώνα στο Μεγάλο Κάστρο, του 1810 και του 1856 κατέστρεψαν το επιβλητικό παλάτι και ό,τι είχε απομείνει οικοδομήθηκε πρόχειρα από τους Οθωμανούς, «σπάζοντας» σε πολλές μικρές ιδιωτικές ιδιοκτησίες. Στην κατάσταση αυτή βρήκε τα κτίσματα του σημερινού οικοδομικού τετραγώνου 33 η ανταλλαγή των πληθυσμών, καθώς σπιτάκια και καταστήματα που είχαν ανεγερθεί στα ερείπια του Δουκικού Ανακτόρου και ανήκαν σε Τούρκους του Μεγάλου Κάστρου πουλήθηκαν ως ανταλλάξιμα με ευθύνη της Εθνικής Τράπεζας. Μάλιστα, το 1954 με την συναίνεση της τότε Αρχαιολογικής Υπηρεσίας που διοικητικά υπαγόταν στο Υπουργείο Παιδείας, δόθηκε το «πράσινο φως» για την κατεδάφισή τους προκειμένου στη θέση τους να δημιουργηθεί πλατεία.

Η ιστορική έρευνα μελετητών διαφόρων ειδικοτήτων μέχρι σήμερα δεν κατάφερε να αποδείξει κάτω από ποιες συνθήκες η κατεδάφιση αυτή δεν πραγματοποιήθηκε και πώς σώθηκαν κάποια από τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα του παλατιού, μέσα σε ιδιωτικές ιδιοκτησίες. Κάπως έτσι, πριν από λίγα χρόνια ήρθε στο φως, με αφορμή τις εργασίες για την έναρξη της λειτουργίας καταστήματος αθλητικών ειδών γνωστής ντόπιας επωνυμίας απέναντι από τη Βασιλική του Αγίου Μάρκου, ένας από τους κεντρικούς ισόγειους θόλους του Δουκικού Ανακτόρου που οδηγούσε στην κεντρική πύλη. Ο επιχειρηματίας με φροντίδα ανέδειξε το αρχιτεκτονικό κατάλοιπο στο εσωτερικό του καταστήματος, το οποίο σήμερα μπορεί να δει από κοντά κάθε ενδιαφερόμενος.

Το Palazzo Comunale στην πόλη Πιασέντσα της Ιταλίας, όπως σώζεται σήμερα. Εικάζεται πως το συγκεκριμένο οικοδόμημα θα είχε αρκετές ομοιότητες με το Δουκικό Ανάκτορο της Κάντιας

Η Ενετική οπλαποθήκη, βρίσκεται μεταξύ της Λότζια και της πλατείας του Αγίου Τίτου.

Vasiliki Panoutsaki

Η Armeria από την πλευρά της σημερινής πλατείας Αγίου Τίτου. Η φιλανθρωπική οθωμανική κρήνη που διακρίνεται, δεν υπάρχει σήμερα

Κτίστηκε από τους Ενετούς, για να συγκεντρώσει, να φυλάξει και να προστατεύσει το μεγαλύτερο μέρος του οπλισμού τους. Από τους Οθωμανούς διατηρήθηκε η ίδια χρήση και παράλληλα χρησιμοποιήθηκε για τη φύλαξη των φόρων που συγκεντρώνονταν από την ετήσια εισφορά του νησιού.

Η Armeria (οπλοθήκη), μολονότι εξυπηρετούσε διαφορετικό σκοπό από τη Loggia, εν τούτοις αποτελούσαν ενιαίο οικοδόμημα. Όπως πληροφορούμαστε από αναφορές του (1578 και 1580), ο Capitano Natale Dona κατέβαλε κάθε προσπάθεια για να οικοδομήσει όλο το κτίριο της Armeria πριν την αναχώρησή του, ώστε να τοποθετηθούν εκεί όλα τα όπλα. Η προσθήκη αυτή ονομάστηκε προς τιμή του Donata, και είναι το ανατολικό τμήμα του οικοδομήματος προς την πλατεία του Αγίου Τίτου.

Το δυτικό τμήμα της Armeria ανεγέρθηκε από τους Ιάκωβο Κορνέρ και Γριμάνη από όπου και συνδέθηκε μετά από την κατεδάφιση τμήματος τοίχου της το 1605, η Armeria με την Loggia. Μέσα στην Armeria υπήρχε και μια εκκλησία αφιερωμένη στον Άγιο Νικόλαο.

Μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Τούρκους, το Σεπτέμβριο του 1669, η ενετική λέσχη έπαψε να εκπληρώνει τον αρχικό της προορισμό. Οι τούρκοι την χρησιμοποίησαν για να στεγάσουν την ανώτερη Οικονομική Υπηρεσία της Κρήτης του Δεφτερντάρ, που είχε σε χρήση και τη συνεχόμενη Armeria, κυρίως ως αποθήκη κυριευμένων όπλων, γνωστή και ως «Τσεπχανές». Εκεί στεγάστηκε ο Γραμματικός της Πόρτας, ο Καρί Yazicisi, ο Χριστιανός υπάλληλος εκπρόσωπος των ραγιάδων και διεκπεραιωτής των υποθέσεών τους απέναντι στις τουρκικές αρχές.

Σιταποθήκες, το Fondaco

Στην πλατεία των Λιονταριών εκείνη του Μεγάλου Συντριβανιού, τη λεγόμενη σήμερα πλατεία Ελευθερίου Βενιζέλου, μαζεύονταν τον καιρό της Ενετοκρατίας και της Τουρκοκρατίας αργότερα, οιπραματευτάδες, οι μικροέμποροι και όσοι πουλούσαν χόρτα για να διαλαλήσουν και να δώσουν τηνπραμάτεια τους. Την αποκαλούσαν και **πλατεία των δημητριακών** κι εκεί πίσω από το δουκικό ανάκτορο βρίσκονταν οι σιταποθήκες του δημοσίου.

Στην περίοδο της Ενετοκρατίας ονομαζόταν Fondaco ή Φούντικος, ένα μεγάλο τριώροφο κτίριο που κτίστηκε το 1591 και που μέσα του ήταν «εικοσιοκτώ υπόγεια εν είδει πηγαδίων, πλατέα όμως έως επτά βήματα έκαστον και κυκλοφερή, τα οποία εισί πλήρη σίτου, ανακαινιζομένου εκάστω έτει, εις καιρόν πείνας, ή

πολιορκίας. Εν εκάστω υπογείω εισχωρούσιν επέκεινα των χιλίων κοιλών σίτος. (Το κοιλόν του τόπου είναι 18 οκάδες ζυγισμένον με κεχρί) η δε μεγάλη σιταποθήκη, ο λεγόμενος Φούντικος, είναι μία λιθόκτιστος, και σίτος εισχωρεί εις αυτήν 60 – 70,000 κιλά, των οποίων οι καρποί ανακαινίζονται συνεχώς όσον είναι δυνατόν...”. Σε μια μικρογραφία του Γεωργίου Κλώντζα του 16ου και αρχές του 17ου αιώνα που σώζεται, φαίνεται η διαμόρφωση της πλατείας και μέρος του δούκικου ανακτόρου και των σιταποθηκών.

Την περίοδο της Τουρκοκρατίας πάλι, ονομαζόταν Αμπάρ και η περιοχή γύρω του Αμπάρ Αλτί γιατί ήταν όλα γύρω ή κάτω από το αμπάρι, την αποθήκη. Το κτίριο αυτό ξεκινούσε περίπου από την πύλη Voltone και έφθανε περίπου μέχρι το ύψος της οδού Χάνδακος εκεί όπου βρίσκεται το κτίριο που στεγάζε την εφημερίδα «Μεσόγειος». Το ανατολικό τμήμα του κτιρίου χρησιμοποιήθηκε σαν φυλακή και το νότιο τμήμα του στα νεότερα χρόνια σαν δικηγορικά γραφεία και αστυνομικό τμήμα. Εικοσιοκτώ κατά τον Πρακτικίδη ή τριάντα δύο, σύμφωνα με άλλους ιστορικούς, λένε πως ήταν τα δωμάτια του ισογείου που ήταν σαν θόλοι. Μάλιστα είχαν παράθυρα που έβλεπαν στην τάφρο του παλιού αραβικού τείχους.

Με την πάροδο των χρόνων και ύστερα από τους φοβερούς σεισμούς που έπληξαν την πόλη του Ηρακλείου, μέρος του κτιρίου, κυρίως ο τρίτος όροφος, καταστράφηκε και πολύ αργότερα, όταν η Κρήτη κατακτήθηκε από τους Γερμανούς όλο το κτίριο υπέστη σοβαρές ζημιές, ενώ κατά τον βομβαρδισμό καταστράφηκε ό,τι είχε απομείνει από τους ορόφους.

Σύμφωνα πάλι με την περιγραφή του Μανόλη Δερμιτζάκη, από το 1890 μέχρι και το 1920 περίπου οι έξι θολωτοί χώροι που σώζονταν στην αρχή της Χάνδακος χρησιμοποιούνταν την περίοδο της Τουρκοκρατίας και λίγο μετά σαν χοιροκασαπιά, επειδή η σφαγή και η πώληση των χοίρων απαγορευόταν να γίνεται φανερά για θρησκευτικούς λόγους των Τούρκων κι έτσι κρυφά σφάζονταν και πουλούνταν εκεί το χοιρινό κρέας των Χριστιανών και όχι στο Αγά Τσαρσί μαζί με όλα τα άλλα εμπορεύματα.

Αργότερα πολύ ένα κομμάτι του κτιρίου κόπηκε για να ανοίξει η οδός Ταγματάρχου Τζουλάκη. Σήμερα μπορεί να δει κανείς μόνο κάποιους από τους θόλους σε μικρά καταστήματα της οδού Χάνδακος που ήταν από τα ισόγεια δωμάτια των σιταποθηκών. Κατεδαφίστηκε ό,τι σχεδόν υπήρχε από εκείνα τα πολύ παλιά χρόνια οριστικά στα 1961.

Κούλες, το κάστρο που δεσπάζει σήμερα στο λιμάνι του Ηρακλείου.

Είναι Ενετικής κατασκευής μα χτίστηκε στη θέση όπου παλαιότερα υπήρχε άλλο κτίσμα που προστάτευε το λιμάνι της πόλης. Πριν την κατασκευή των Ενετών υπήρχαν στο βόρειο άκρο των βράχων άλλοι πύργοι οι οποίοι είχαν αναλάβει την φύλαξη της εισόδου στο λιμάνι. Τα πρώτα έγγραφα που αναφέρουν πύργο στο σημείο εκείνο ανήκουν στις αρχές του 14ου αιώνα. Αναφορές του δούκα της πόλης (1303) στις ζημιές από το σεισμό που έπληξε το Ηράκλειο συμπεριλαμβάνουν και τον πύργο «Castellum Comunis», ο οποίος είχε πάθει σημαντικές βλάβες.

Τον 15ο αιώνα, οι Ενετοί κατασκεύασαν ένα στρογγυλό πύργο στο δυτικό λιμενοβραχίονα με ισχυρές επάλξεις. Με την ανακάλυψη της πυρίτιδας και την ριζική αλλαγή της πολεμικής τέχνης ο πύργος αυτός δεν ήταν πια σε θέση να παρέχει επαρκή ασφάλεια στο λιμάνι, οπότε και κρίθηκε απαραίτητη η κατασκευή ενός μεγαλύτερου και πιο ισχυρού κάστρου που θα μπορούσε να συνεχίσει το ρόλο του στο λιμάνι. Ο πύργος κατεδαφίζεται για να κατασκευαστεί νέος σύμφωνα με το «Fronte Bastionato», το νέο οχυρωματικό σύστημα των Ενετών. Το «Φρούριο στη Θάλασσα» (Castello a Mare ή Rocca a Mare) που ασφάλισε το λιμάνι κτιζόταν 17 χρόνια (1523 – 1540) απαιτήθηκαν τεράστια χρηματικά ποσά τα οποία αντλήθηκαν από το ταμείο του Βασιλείου της Κρήτης, το κεντρικό θησαυροφυλάκιο της Βενετίας και από ιδιώτες. Η θάλασσα άρχισε μετά από κάποια χρόνια να δημιουργεί σπηλιές στα θεμέλια του από την πλευρά που το χτυπούσε, ειδικά στη βορειοδυτική του πλευρά. Παλιά καράβια με ογκόλιθους από την Ντία (το νησί που βρίσκεται μπροστά από το Ηράκλειο) και από τον όρμο των Φρασκιών (κάτω από τη Ρογδιά στην στροφή που οδηγεί στην Λυγαριά, δυτικά του Ηρακλείου, μετά το Παλαίοκαστρο) καταποντίστηκαν μαζί με το φορτίο τους μπροστά από τις σχηματισμένες σπηλιές. Στόχος ήταν η προστασία του κάστρου με τη δημιουργία ενός ισχυρού κυματοθραύστη.

Μετά την κατάληψη Κρήτης από τους Τούρκους, το 1669, ο Κούλες χρησιμοποιήθηκε από τους νέους δυνάστες του κρητικού λαού, αφού πρώτα το επισκεύασαν από τις καταστροφές που είχε υποστεί εξαιτίας των βομβαρδισμών από αυτούς, έκτιζαν επάλξεις και σκοπιές στην απόληξη του στηθαίου του δώματος του. Στους σκοτεινούς και υγρούς χώρους του βασανίσθηκαν και φυλακίσθηκαν κρητικοί επαναστάτες. Το 1719 κατέρρευσε, ασφαλώς από θαλασσοταραχή, ένα τμήμα της βορειοδυτικής πλευράς του. Για αυτό επισκευαστικές εργασίες έγιναν το 1753 και 1754 ενώ και άλλες στερεωτικές εργασίες έγιναν στα πρώτα 100 χρόνια της τουρκοκρατίας.

Το φρούριο ήταν διώροφο. Το ισόγειο περιλάμβανε 26 διαφορετικά διαμερίσματα, που χρησιμοποιούνταν για διάφορους σκοπούς (λειτούργησε μύλος, φούρνος, χώροι κατοικίας

αξιωματικών, χώροι αποθήκευσης τροφίμων, πολεμοφοδίων, φυλάκισης κτλ). Τα διαμερίσματα αυτά φωτίζονταν και αερίζονταν από ειδικά ανοίγματα στην οροφή τους, τα *sospirali lucernai* τα οποία κατέληγαν στο δώμα του φρουρίου (το δώμα είχε διαμορφωθεί ως μια ευρεία πλατεία την οποία όριζε ένα φαρδύ *parapetto*). Στο δώμα του φρουρίου οδηγούσαν δύο διαβάσεις που ξεκινούσαν από τον κεντρικό διάδρομο: Ένα κεκλιμένο επίπεδο πάνω στο οποίο οι βενετοί έσερναν τα κανόνια και τα άλλα εφόδια για να τα ανεβάσουν στο δώμα κι ένα κλιμακοστάσιο. Στη δυτική πλευρά αυτού, εντοιχίστηκε πλάκα με την εγχάρακτη χρονολογία «1539». Η κύρια πύλη του φρουρίου στη θάλασσα ανοίγεται στην δυτική πλευρά. Εκεί κατέληγε ο δυτικός μόλος, που ξεκινούσε από την πύλη του μόλου. Η είσοδος ήταν προσεκτικά προστατευμένη: τρεις ξύλινες ισχυρές πόρτες υπήρχαν στο θολοσκεπή και ελαφριά κατωφερικό διάδρομο της εισόδου ο οποίος οδηγούσε στο εσωτερικό του φρουρίου. Το ένα σκέλος του διαδρόμου οδηγούσε στη βόρεια πλευρά του φρουρίου που υπήρχε δεύτερη πύλη προς το *sregone* και την ανοιχτή θάλασσα. Το άλλο σκέλος με ανατολική κατεύθυνση κατέληγε στο ανατολικό τμήμα του οχυρού, η κάτοψη του οποίου έχει σχήμα μισής έλλειψης. Στην νοτιοδυτική πλευρά του ισόγειου υπήρχε και τρίτη δευτερεύουσα έξοδος, η οποία οδηγούσε στο χώρο του λιμένα. Το φρούριο είχε εξοπλιστεί με κανόνια στις κανονιοθυρίδες του, που βλέπουμε ακόμη και σήμερα να ανοίγονται στους τοίχους εξωτερικά. Ο Βασιλικάτα μας πληροφορεί ότι στο ισόγειο του υπήρχαν 18 κανόνια στις κανονιοθυρίδες και 25 στις επάλξεις του ορόφου. Συγχρόνως ήταν εφοδιασμένο με 300 κιβώτια και 6.144 μπάλες διάφορων μεγεθών. Στον πάνω όροφο βρίσκονταν χώροι στρατωνισμού φρουράς, ενώ στη βόρεια γωνία είχε κατασκευαστεί ο πύργος του φάρου. Στις κύριες εξωτερικές πλευρές του φρουρίου, νότια, ανατολικά και βόρεια, είχε εντοιχιστεί το έμβλημα της Γαληνότατης Δημοκρατίας της Βενετίας, το λιοντάρι, φιλοτεχνημένο πάνω σε λευκό μάρμαρο, ο γνωστός φτερωτός λέων του Άγιου Μάρκου. Το μυθικό ζώο τοποθετήθηκε στο κέντρο της παράστασης. Σε όλη τη περίμετρο της οχύρωσης του Χάνδακα, σε διάφορα σημεία των τειχών, οι βενετοί είχαν εντοιχίσει ανάγλυφες πλάκες με τα σύμβολα της Βενετίας και τα διάσημα των εκπροσώπων της στο νησί, καθώς και διάφορα εγχάρακτα κείμενα και χρονολογίες, που μαρτυρούσαν την πραγματοποίηση του τεράστιου αυτού έργου από την δοξασμένη τους πολιτεία. Αξίζει τέλος να αναφερθούμε στο μικρό Κούλε που δεν υπάρχει σήμερα. Στο έργο του Αυστριακού γιατρού-βοτανολόγου F.W. Sieber, γίνεται αναφορά για ένα μακρύ τείχος με στρογγυλό πύργο που βρίσκεται απέναντι από το κάστρο. Πρόκειται για το λεγόμενο μικρό Κούλε (Κιουτσούκ Σου Καλεσιντέ), που κατασκεύασαν οι Τούρκοι στο άκρο του ανατολικού λιμενοβραχίονα και ήταν το μοναδικό οχυρωματικό έργο που έκαναν καθ' όλη τη διάρκεια της επικυριαρχίας τους στο νησί. Ο μικρός Κούλες κατεδαφίστηκε το 1936 με απόφαση της Λιμενικής επιτροπής.

